

SZAKSZERŰ BOHÓZAT
GOGOL: REVIZOR

CRITIKAI LAPON ONLINE

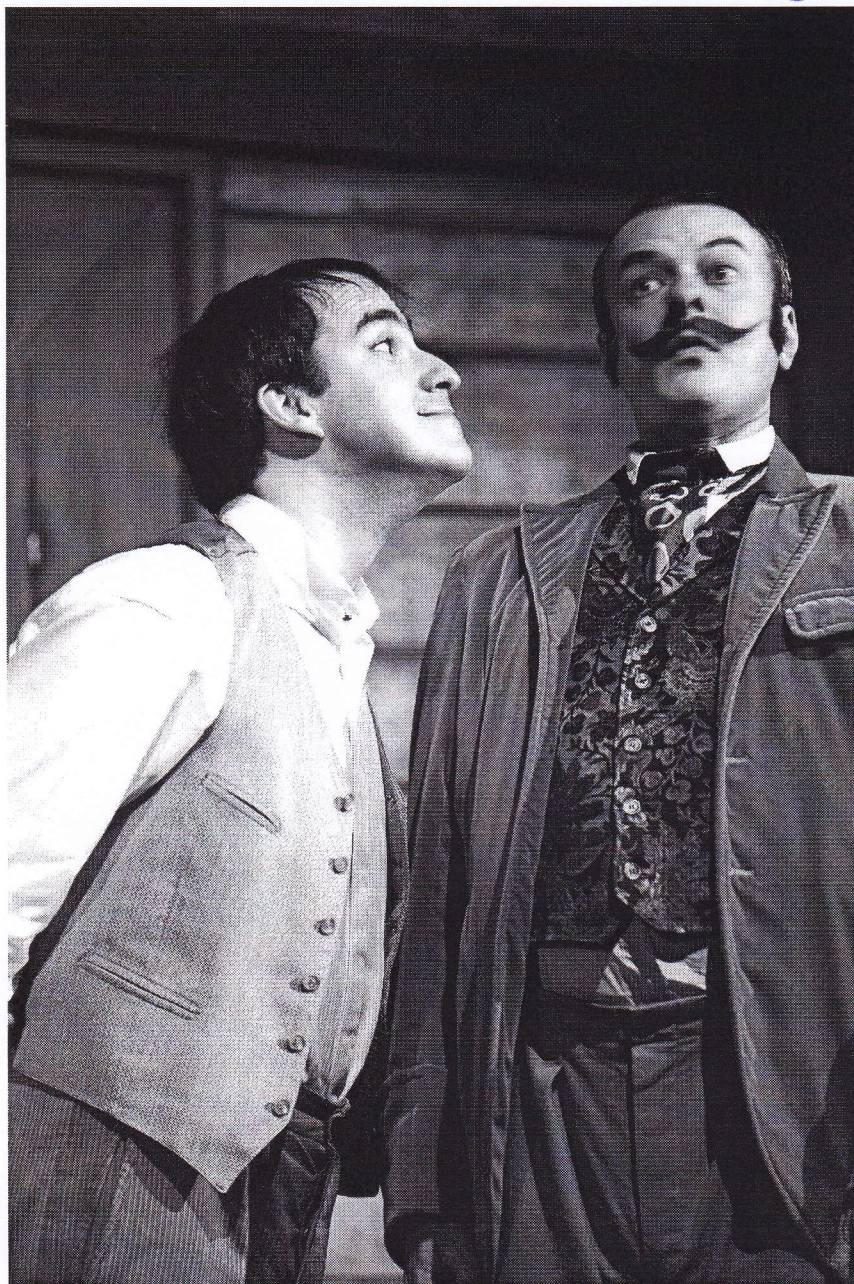
Muszáj szó szerint idéznem, mert lehet, hogy félreértem. Ezt mondja *Méhes László*, a komáromi *Revizor*-előadás rendezője (és a színház új főrendezője): „Ha át akarom rakni a mába – akkor át kell írni. Ezek a mondatok nem működnek öltönyben. Egy neutrális térbe átrakni azért nincs értelme, mert akkor meg a történetrésze tűnik el. Aki megérti a gondolatiságát, az így is párhuzamot fog vonni. Nem érezném aktuálisabbnak, ha az egészet a Holdon játszanánk el, s nem orosz közegben, s 1836 helyett 2012-ben. Ha átírjuk teljesen a helyzetre – nyilván másképp szólal meg, de akkor meg életveszély, mert az általános emberi érvényét veszi el a darabnak, s elkezd durván politizálni. S akkor már nem művészetet csinálsz, az már politika...” Általánosságban is lehetne erről vitázni, hiszen akár a legdurvábban nyílt politizálás is lehet adott esetben művészet, vagy kitagadhatjuk mondjuk Petőfi fél életművét. Helyzet, szellemiség, mondandó, de leginkább színvonal, artisztikum kérdése a dolog.

Ám most másról van szó. Az ember, főképp a kritikus ilyen mondatokat hallva-olvasva, hajlamos szellemi-művészi restségre gyanakodni. Mintha azt mondaná a rendező, hogy a darab magától is fog működni, játszuk csak azt, ami le van írva, a néző akkor is magára fog gondolni, észre fogja venni azt, ami rá tartozik, ami róla szól. Van ebben is igazság. Csak éppen nagyon kell hozzá tudni olvasni. A *Revizort* éppúgy lehet realiztikus életképnek olvasni, mint ördögös látomásnak, tréfás bohóságnak éppúgy, mint könyörtelen társadalombíráló szatírának. Az aktualizálás nem a külsőségeken, hanem a lényegi olvasaton múlik.

Tar Renáta és Szabó Szvrcek Anita

Méhes László egyáltalán nem lusta rendező. Sok ötlettel próbál hozzájárulni ahhoz, hogy *Gogol* szövege meglevenedjék a komáromi színpadon. Bár az valószínűleg szereposztási kényszer szülte beavatkozás a darabba, hogy a közjóléti intézmények gondnoka itt nő. Egy-egy betűnyi változtatás mind a család-, mind a keresztnévben – és máris kész a nemcsere. Ez a csöppnyi műtét azonban valójában egészen durva modernizálás, nagyon merész elrugaszkodás 1836-tól. Mert a régi Oroszországban cár ugyan lehetett nő, ha nem is a XIX., de a XVIII. században, ám egy kisvárosi hivatalnok csakis férfi lehetett. Egyenruhát sem tudtak volna egy asszonyra szabni. (Bár *Horváth Kata* jelmezei egyébként sem igazodnak szigorúan a korhoz, a férfiak például nem viselnek uniformist, és *Rózsa István* díszlete sem mondható igazán korhűnek, inkább csak úgy általában jelez valamilyen régies szalont.) S mindehhez a hivatalnok hölgy (*Molnár Xénia* vaskos alakítása) elereszt egy kiadós szellentést, amit nemcsak viccelődő reakciók követnek, de amire később többször is visszatérnek nem éppen guszthusos poénkodásokkal. Egy vaskosabb humorú, a vidékies durvaságot erős színekkel mutogató előadásban persze ez is a helyén lehetne. Itt azonban inkább ízlésficomos balesetnek, stílusidegen kisiklásnak érezhetjük. Más, konzekvensen végigvitt rendezői ötletek finomabbak, szellemesebbek. Az egyik ilyen, hogy a polgármester kétféle bort tart, általában a rosszat kínálják, amit aztán nem győznek köpködni, a jót csak kivételes alkalmakkor szolgálják föl. Nem éppen eredeti, de működőképes, használható eszköz – még tartalmas is lehet: hogy mikor melyikből hoznak, az jellemzi a helyzetet, a vendéget, és persze a házigazda jelleméhez is hozzátesz valamicskét. Az egész előadást következetesen végigkísérő másik eszme, hogy a városi előjáró otthonába polgári szalont vizionál a rendező. A játék azzal kezdődik, hogy a polgármester lányát alakító *Tar Renáta* pompásan imitálja a klimpírozást, a dalolgotást, remekül karikírozott jellemrajzot hoz ki a sablonból, a vendégek, a városka vezetői meg, akiket a nagy, vészterhes bejelentésre citáltak oda, remekül kapnak frászt tőle, és próbálják minden módon eltéríteni a házikisasszonyt a művészkedéstől. De egy cserepesvirág-erdőt is hiába raknak a hangszerre, az elszánt hölgyet nem lehet eltéríteni. Szakszerűen működik egy profi bohózatrendező. Csak éppen olyan, mintha egy unalmas délutánt vagy estét elütni gyűltek volna össze rokonok, ismerősök, nem a polgármester riasztására rohantak volna oda. A játék élvezetes, de eleve kizárja azt is, hogy később a néző teljes súlyával átélje a revizor érkezésének hírét. Pedig később még az is kiderül, hogy ennek a hátulról működtetett zongorának valamiféle rejtett szimbolikus tartalmat kellene hordoznia, mert nemcsak sormintaszzerűen vissza-visszatérő motívumként szólal meg időről időre a színpad bal oldalán, de neki jut ki az előadás lezárása is, amikor mintegy magától zenél a kiüresedő színpadon. Az önműködő, elszabadult hangszer lehetne transzcendens jelkép, jelenthetné a gogoli örületet, egy önjáró, megállíthatatlan rendszer feltartóztathatatlan, fenyegető jelenlétét, a háttérben működő megfoghatatlan erők félelmetes hatalmát. Mindez azonban nem történik meg. A színházi technika bájos önleplezésénél alig van benne több, holott a feladata talán éppen az lenne, hogy helyettesítse a polgármester híres szavait, amikor azt mondja a nézőknek, hogy magatokon nevettek. Ezt most elhagyják.

Majorfalvi Bálint és Olasz István

Pedig tényleg nevetünk. Ha nem is a szörnyű, groteszk társadalomképen, hanem inkább a vicceken. Ezek egyébként néha találók. A különben is technikásan mókás *Mokos Attilát* például, amikor félénk vesztegetőként remegve járulna az álrevizor elé, egy felmosófával tolják be a színre. Amúgy a színészi játék stílusa alapjában szokványos, nem árulkodik különösebb elgondolásról. A kisvárosi előljárók, hivatalnokok portréi elnagyoltak, vázlatosak, közhelyesek, a színészek becsülettel hozzák, ami a kisujjukban van évek, évtizedek óta. *Szabó Szürcsek Anitának* szerencséje van, hogy alkatilag idegen a szokványos tenyeres-talpas, dagadt vidéki polgármesterné-szabványtól, így módja van egy viszonylag eredeti szerepfelfogással előállnia, az asszony mohóságát, műveletlenségét, durvaságát nem kívül hordozva kell hirdetnie, hanem magatartásként, belső lényegként mutathatja meg. *Fabó Tibor* polgármesterének meg éppen az válik javára, hogy természetesnek, magától értetődőnek, egyéniségéhez, külsejéhez illőnek hat minden szava és gesztusa. *Majorfalvi Bálint* a nem éppen igényes rendezői felfogáson belül igényesen dolgozza ki Hlesztakov figuráját: mosolygós, felszínesen vidám, az életet könnyen vevő figurát hoz, akinek az az egyetlen előnye a többiekkel szemben, hogy egyedül ő tudja az igazságot. Így könnyű okosnak lennie.

ZAPPE LÁSZLÓ